

Anna Turczak

Czynniki kształtujące wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych w Polsce

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 43/3, 413-424

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOI: 10.18276/sip.2016.43/3-37

Anna Turczak*

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie

CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE WYDATKI NA ŻYWNOSĆ I NAPOJE BEZALKOHOLOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Streszczenie

Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych w Polsce stanowią prawie 1/4 wydatków ogółem tych gospodarstw oraz ponad 1/4 ich wydatków na towary i usługi konsumpcyjne. Celem artykułu było określenie wpływu wielkości spożycia i ceny na zróżnicowanie gospodarstw domowych pod względem wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe. Analiza przyczynowa pozwoliła odpowiedzieć na pytanie, jak w poszczególnych grupach gospodarstw domowych wymienione czynniki wpływają na rozpatrywaną zmienną ekonomiczną, a zatem jaki jest kierunek i siła ich oddziaływania. Do oceny wpływu odchyleń w spożyciu w ujęciu ilościowym oraz odchyleń w cenach wykorzystano metodę logarytmiczną. W artykule wykazano, że na różnice w wartości wydatków *per capita* między gospodarstwami domowymi pracowników, rolników, pracujących na własny rachunek oraz emerytów i rencistów wpływają głównie różnice w wielkości spożycia na osobę, natomiast dużo mniejsze znaczenie mają różnice w płaconej cenie.

Słowa kluczowe: wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe, grupy społeczno-ekonomiczne, analiza przyczynowa, metoda logarytmiczna

* Adres e-mail: aturczak@zpsb.szczecin.pl.

Wstęp

Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe mają największy udział w strukturze wydatków gospodarstw domowych w Polsce i w 2014 roku stanowiły przeciętnie aż 24,4% wydatków ogółem oraz ponad 25,5% wydatków na towary i usługi konsumpcyjne¹.

Wartość wydatków gospodarstw domowych na żywność i napoje bezalkoholowe jest zróżnicowana i zależy między innymi od grupy, do której dane gospodarstwo należy. Wyróżniono cztery takie rozłączne zbiory gospodarstw domowych nazwane grupami społeczno-ekonomicznymi. Są to gospodarstwa:

- pracowników²,
- rolników³,
- pracujących na własny rachunek⁴,
- emerytów i rencistów⁵.

Na różnice w wartościach wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe między poszczególnymi gospodarstwami domowymi mają wpływ nie tylko różnice w spożyciu w ujęciu ilościowym, ale również różnice w cenie. Skoro wielkość spożycia oraz cena są tymi zmiennymi, które determinują wartość wydatków na osobę, interesującą kwestią może być określenie znaczenia poszczególnych przyczyn powodujących zróżnicowanie wspomnianych wydatków. Toteż ocena wpływu wymienionych dwóch czynników – spożycia w ujęciu ilościowym i ceny – na wartość stała się celem głównym niniejszego artykułu.

W **analizie przyczynowej** celem badania jest ustalenie, jak poszczególne czynniki wpływają na daną zmienną, a mianowicie jaki jest kierunek i siła ich oddziaływania. Analiza przyczynowa pozwala zatem odpowiedzieć na pytanie, czy dany czynnik powoduje zwiększenie, czy zmniejszenie badanej zmiennej, oraz określić,

¹ Obliczenia własne na podstawie: *Budżety...* (2015), s. 116.

² Gospodarstwa domowe pracowników to gospodarstwa, których wyłącznym lub przeważającym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej w sektorze publicznym lub prywatnym (czyli dochód uzyskiwany ze źródeł dodatkowych jest niższy od dochodów uzyskiwanych z pracy najemnej).

³ Gospodarstwa domowe rolników to gospodarstwa, których wyłącznym lub przeważającym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

⁴ Gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek to gospodarstwa, których wyłącznym lub przeważającym źródłem utrzymania jest praca na własny rachunek poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie lub wykonywanie wolnego zawodu.

⁵ Gospodarstwa domowe emerytów i rencistów to gospodarstwa, których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta.

jaka jest wielkość wpływu tego czynnika (Gabrusewicz, 2007, s. 55). W celu przeprowadzenia analizy przyczynowej odchyień średnich wydatków na osobę na żywność i napoje bezalkoholowe odnoszących się do poszczególnych grup gospodarstw domowych od wartości, które zostały przyjęte jako podstawa porównań, wykorzystana zostanie **metoda logarytmiczna** (Gołębiowski, Tłaczała, 2009, s. 111).

1. Sposób przeprowadzenia analizy przyczynowej

W celu przeprowadzenia poszczególnych etapów procedury obliczeniowej związanej z realizacją metody logarytmicznej przyjęto, że średnia wartość spożycia na osobę to zmienna v , średnia wielkość spożycia na osobę to zmienna q , a cena to zmienna p . Wartość spożycia na osobę może zostać przedstawiona jako iloczyn dwóch czynników – średniej wielkości spożycia na osobę i ceny. Wykorzystywana w dalszej części artykułu równość wskaźnikowa będzie miała więc budowę: $v = q \cdot p$. Wartość zmiennej v wyznaczona dla wszystkich gospodarstw domowych łącznie będzie stanowiła podstawę odniesienia i oznaczona zostanie przez v_0 . Z kolei średnia wartość tej zmiennej obliczona dla i -tej grupy gospodarstw domowych oznaczona zostanie przez v_i . Zatem wskaźnik $w_{i,v}$ – skonstruowany dla zmiennej v – będzie miał postać $\frac{v_i}{v_0}$. Ponieważ $v_i = q_i \cdot p_i$ oraz $v_0 = q_0 \cdot p_0$, toteż dzieląc v_i przez v_0 , otrzymuje się:⁰

$$\frac{v_i}{v_0} = \frac{q_i \cdot p_i}{q_0 \cdot p_0},$$

gdzie v_i , q_i i p_i to średnie wartości zmiennych v , q i p dla i -tej grupy gospodarstw domowych, natomiast v_0 , q_0 i p_0 to średnie wartości zmiennych v , q i p dla wszystkich gospodarstw w Polsce. I dalej (Bednarski i in., 1998, s. 52):

$$\frac{v_i}{v_0} = \frac{q_i}{q_0} \cdot \frac{p_i}{p_0},$$

czyli:

$$w_{i,v} = w_{i,q} \cdot w_{i,p},$$

gdzie $w_{i,v}$, $w_{i,q}$ i $w_{i,p}$ to wskaźniki zbudowane odpowiednio dla zmiennych v , q i p .

Z matematycznego punktu widzenia równanie można obustronnie zlogarytmować dowolnym logarytmem, o ile liczba logarytmowana jest dodatnia (Kaszubowski, 2004, s. 37). Wartości wskaźników $w_{i,v}$, $w_{i,q}$ oraz $w_{i,p}$ są zawsze większe od zera,

stąd równanie $w_{i,v} = w_{i,q} \cdot w_{i,p}$ można obustronnie zlogarytmować (Żwirbła, 2007, s. 34). Oczywiście podstawa logarytmu musi być większa od zera i różna od jeden (Matłoka, Wojcieszyn, 2008, s. 59). Do dalszych obliczeń wykorzystany zostanie logarytm dziesiętny⁶.

Logarytmując obustronnie równanie $w_{i,v} = w_{i,q} \cdot w_{i,p}$, uzyskuje się:

$$\log(w_{i,v}) = \log(w_{i,q} \cdot w_{i,p}).$$

Następnie korzystając z własności logarytmu stanowiącej, iż logarytm z iloczynu dwóch liczb jest równy sumie logarytmów z tych liczb (Żwirbła, 2001, s. 60), można otrzymać następujące równanie:

$$\log(w_{i,v}) = \log(w_{i,q}) + \log(w_{i,p}).$$

Kolejnym etapem jest podzielenie obu stron tego równania przez $\log(w_{i,v})$. W ten sposób powstaje wyrażenie:

$$1 = \frac{\log(w_{i,q})}{\log(w_{i,v})} + \frac{\log(w_{i,p})}{\log(w_{i,v})},$$

gdzie $\frac{\log(w_{i,q})}{\log(w_{i,v})}$ i $\frac{\log(w_{i,p})}{\log(w_{i,v})}$ to odpowiednio wpływ odchylenia czynnika q i wpływ odchylenia czynnika p na odchylenie zmiennej v . Następnie obie strony równania zostaną pomnożone przez wartość odchylenia obliczoną dla zmiennej v . Otrzymuje się:

$$v_i - v_0 = (v_i - v_0) \cdot \frac{\log(w_{i,q})}{\log(w_{i,v})} + (v_i - v_0) \cdot \frac{\log(w_{i,p})}{\log(w_{i,v})},$$

gdzie $(v_i - v_0) \cdot \frac{\log(w_{i,q})}{\log(w_{i,v})}$ i $(v_i - v_0) \cdot \frac{\log(w_{i,p})}{\log(w_{i,v})}$ to odchylenie zmiennej v wywołane odpowiednio zmianą czynnika q i zmianą czynnika p .

2. Analiza przeprowadzona dla gospodarstw pracowników

W tabeli 1 – jak i w każdej następnej tabeli zamieszczonej w niniejszym artykule – przy poszczególnych kategoriach asortymentowych znajdują się symbole od **A** do **F**. Symbol **A** wprowadzono w celu oznaczenia kategorii produktów, w przypadku której wszystkie trzy wskaźniki (tj. wskaźnik war-

⁶ Wybór podstawy logarytmu nie ma żadnego wpływu na wyniki końcowe analizy przyczynowej (Grzenkowicz, Kowalczyk, Kusak, Podgórski, 2007, s. 45).

tości, ilości i ceny) są ≥ 1 . Symbol **B** dotyczy kategorii produktów, w przypadku której wskaźnik wartości i wskaźnik ilości są ≥ 1 , natomiast wskaźnik ceny jest < 1 . Symbol **C** dotyczy kategorii produktów, w przypadku której wskaźnik wartości i wskaźnik ceny są ≥ 1 , natomiast wskaźnik ilości jest < 1 . Symbol **D** dotyczy kategorii produktów, w przypadku której wskaźnik ilości jest ≥ 1 , a wskaźnik wartości i wskaźnik ceny są < 1 . Symbol **E** dotyczy kategorii produktów, w przypadku której wskaźnik ceny jest ≥ 1 , a wskaźnik wartości i wskaźnik ilości są < 1 . Symbol **F** dotyczy kategorii produktów, w przypadku której wszystkie trzy wskaźniki są < 1 .

W tabeli 1 przedstawiono wskaźniki wartości, ilości i cen obliczone dla gospodarstw pracowników oraz wyniki uzyskane w drodze zastosowania metody logarytmicznej.

Tabela 1. Czynniki kształtujące wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych pracowników

Wyszczególnienie	Kl.	w_{v_i}	w_{q_i}	w_{p_i}	$v_i - v_0$	$\frac{(v_i - v_0) \log(w_{q_i})}{\log(w_{v_i})}$	$\frac{(v_i - v_0) \log(w_{p_i})}{\log(w_{v_i})}$
Żywność							
Pieczywo i produkty zbożowe	E	0,942	0,915	1,029	-2,40	-3,53	1,13
Mięso	E	0,915	0,905	1,010	-6,02	-6,72	0,70
Ryby i owoce morza	E	0,896	0,848	1,056	-0,86	-1,29	0,43
Mleko	E	0,893	0,893	1,001	-0,82	-0,82	0,00
Jogurty	A	1,025	1,020	1,004	0,09	0,07	0,02
Sery i twarogi	E	0,971	0,951	1,021	-0,38	-0,66	0,28
Śmietana	F	0,859	0,861	0,997	-0,40	-0,39	-0,01
Jaja	F	0,871	0,888	0,982	-0,82	-0,71	-0,11
Oleje i tłuszcze	F	0,877	0,893	0,983	-1,43	-1,24	-0,19
Owoce	E	0,915	0,905	1,011	-1,31	-1,46	0,15
Warzywa	E	0,925	0,878	1,054	-2,08	-3,46	1,38
Cukier, dżem, miód, czekolada i wyroby cukiernicze	E	0,956	0,899	1,063	-0,69	-1,63	0,94
Napoje bezalkoholowe							
Kawa	F	0,920	0,941	0,978	-0,50	-0,36	-0,14
Herbata	E	0,898	0,833	1,077	-0,26	-0,44	0,18
Wody mineralne i źródlane	D	0,993	1,005	0,988	-0,03	0,02	-0,05
Soki owocowe i warzywne	B	1,056	1,091	0,968	0,03	0,05	-0,02

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Budżety...* (2015), s. 132–134, 167–169.

Ze względu na ograniczone rozmiary artykułu omówione zostaną wyłącznie te pozycje asortymentowe, dla których wartość wskaźnika dotyczącego wydatków była mniejsza od 0,9 bądź większa od 1,1. Wiersze te zostały w tabeli 1 pogrubione. Analiza pogrubionych wyników znajdujących się w tabeli 1 pozwala stwierdzić, że:

1. W przypadku **ryb i owoców morza, mleka** oraz **herbaty** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych pracowników są znacznie mniejsze od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacone za te dobra ceny są nieznacznie wyższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest niższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
2. W przypadku **śmietany, jaj** oraz **olejów i tłuszczów** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych pracowników są mniejsze od średniego spożycia w Polsce, jak również płacone za te dobra ceny są niższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest dużo niższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.

3. Analiza przeprowadzona dla gospodarstw rolników

Z przeprowadzonych badań wynika, że:

1. W przypadku **śmietany** oraz **jaj** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych rolników są większe od średniego spożycia w Polsce, jak również płacone za te dobra ceny są wyższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest dużo wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
2. W przypadku **mleka** wielkość spożycia na osobę w gospodarstwach domowych rolników jest znacznie większa od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacona za to mleko cena jest nieznacznie niższa od średniej ceny wyznaczonej dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
3. W przypadku **warzyw** wielkość spożycia na osobę w gospodarstwach domowych rolników jest większa od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacona za te warzywa cena jest dużo niższa od średniej ceny wyznaczonej

dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest niższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.

4. W przypadku **ryb i owoców morza, jogurtów, serów i twarogów, owoców** oraz wszystkich kategorii **napojów bezalkoholowych** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych rolników są mniejsze od średniego spożycia w Polsce, jak również płacone za te dobra ceny są niższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest znacznie niższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.

Tabela 2 zawiera wyniki obliczeń dotyczących gospodarstw domowych rolników.

Tabela 2. Czynniki kształtujące wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych rolników

Wyszczególnienie	Kl.	w_{v_i}	w_{q_i}	w_{p_i}	$v_i - v_0$	$\frac{(v_i - v_0)}{\log(w_{q_i})}$ $\log(w_{v_i})$	$\frac{(v_i - v_0)}{\log(w_{p_i})}$ $\log(w_{v_i})$
Żywność							
Pieczywo i produkty zbożowe	D	0,958	1,203	0,797	-1,71	7,44	-9,15
Mięso	B	1,074	1,140	0,943	5,26	9,60	-4,34
Ryby i owoce morza	F	0,778	0,939	0,828	-1,84	-0,46	-1,38
Mleko	B	1,259	1,368	0,920	1,99	2,71	-0,72
Jogurty	F	0,665	0,680	0,978	-1,23	-1,16	-0,07
Sery i twarogi	F	0,737	0,780	0,944	-3,50	-2,84	-0,66
Śmietana	A	1,102	1,056	1,044	0,29	0,16	0,13
Jaja	A	1,334	1,210	1,103	2,13	1,41	0,72
Oleje i tłuszcze	D	0,967	1,083	0,894	-0,38	0,91	-1,29
Owoce	F	0,728	0,866	0,840	-4,19	-1,89	-2,30
Warzywa	D	0,883	1,221	0,723	-3,23	5,19	-8,42
Cukier, dżem, miód, czekolada i wyroby cukiernicze	D	0,919	1,280	0,718	-1,27	3,73	-5,00
Napoje bezalkoholowe							
Kawa	F	0,786	0,941	0,835	-1,34	-0,34	-1,00
Herbata	F	0,795	0,833	0,954	-0,52	-0,41	-0,11
Wody mineralne i źródlane	F	0,714	0,755	0,945	-1,22	-1,01	-0,21
Soki owocowe i warzywne	F	0,556	0,659	0,843	-0,24	-0,17	-0,07

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Budżety...* (2015), s. 132–134, 167–169.

4. Analiza przeprowadzona dla gospodarstw pracujących na własny rachunek

Z przeprowadzonych badań wynika, że:

1. W przypadku **ryb i owoców morza, jogurtów, serów i twarogów, owoców oraz wód mineralnych i źródlanych** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek są większe od średniego spożycia w Polsce, jak również płacone za te dobra ceny są wyższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest dużo wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
2. W przypadku **soków owocowych i warzywnych** wielkość spożycia na osobę w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek jest znacznie większa od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacona za te soki cena jest nieznacznie niższa od średniej ceny wyznaczonej dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
3. W przypadku **śmietany** oraz **jaj** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek są dużo mniejsze od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacone za te produkty ceny są nieznacznie wyższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest niższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.

W tabeli 3 przedstawiono wynik analizy przeprowadzonej dla gospodarstw pracujących na własny rachunek.

Tabela 3. Czynniki kształtujące wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek

Wyszczególnienie	Kl.	w_{v_i}	w_{q_i}	w_{p_i}	$v_i - v_0$	$\frac{(v_i - v_0) \cdot \log(w_{q_i})}{\log(w_{v_i})}$	$\frac{(v_i - v_0) \cdot \log(w_{p_i})}{\log(w_{v_i})}$
1	2	3	4	5	6	7	8
Żywność							
Pieczywo i produkty zbożowe	E	0,973	0,843	1,154	-1,11	-6,91	5,80
Mięso	E	0,965	0,864	1,117	-2,47	-10,16	7,69
Ryby i owoce morza	A	1,221	1,030	1,185	1,83	0,27	1,56
Mleko	E	0,928	0,902	1,029	-0,55	-0,76	0,21

1	2	3	4	5	6	7	8
Jogurty	A	1,155	1,100	1,050	0,57	0,38	0,19
Sery i twarogi	A	1,134	1,049	1,081	1,78	0,67	1,11
Śmietana	E	0,876	0,861	1,018	-0,35	-0,40	0,05
Jaja	E	0,886	0,854	1,037	-0,73	-0,95	0,22
Oleje i tłuszcze	E	0,935	0,802	1,166	-0,76	-2,49	1,73
Owoce	A	1,170	1,036	1,129	2,61	0,59	2,02
Warzywa	C	1,032	0,839	1,230	0,87	-4,93	5,80
Cukier, dżem, miód, czekolada i wyroby cukiernicze	C	1,064	0,857	1,241	1,00	-2,50	3,50
Napoje bezalkoholowe							
Kawa	C	1,008	0,824	1,224	0,05	-1,22	1,27
Herbata	C	1,055	0,833	1,266	0,14	-0,48	0,62
Wody mineralne i źródlane	A	1,282	1,173	1,093	1,20	0,77	0,43
Soki owocowe i warzywne	B	1,130	1,341	0,842	0,07	0,17	-0,10

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Budżety...* (2015), s. 132–134, 167–169.

5. Analiza przeprowadzona dla gospodarstw emerytów i rencistów

Z przeprowadzonych badań wynika, że:

1. W przypadku **mleka, jaj oraz olejów i tłuszczów** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów są większe od średniego spożycia w Polsce, jak również płacone za te dobra ceny są wyższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest dużo wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.
2. W przypadku **pieczywa i produktów zbożowych, mięsa, ryb i owoców morza, serów i twarogów, śmietany, owoców, warzyw, cukru, dżemu, miodu, czekolady i wyrobów cukierniczych, kawy i herbaty** wielkości spożycia na osobę w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów są znacznie większe od średniego spożycia w Polsce, natomiast płacone ceny są nieznacznie niższe od średnich cen wyznaczonych dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W efekcie wartość spożycia na osobę jest wyższa od średniej wartości spożycia obliczonej dla ogółu gospodarstw.

W tabeli 4 zebrano wyniki otrzymane dla gospodarstw emerytów i rencistów.

Tabela 4. Czynniki kształtujące wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstw domowych emerytów i rencistów

Wyszczególnienie	Kl.	w_{v_i}	w_{q_i}	w_{p_i}	$v_i - v_0$	$\frac{(v_i - v_0)}{\log(w_{q_i})}$	$\frac{(v_i - v_0)}{\log(w_{v_i})}$
Ż y w n o ś ć							
Pieczywo i produkty zbożowe	B	1,186	1,225	0,968	7,66	9,11	-1,45
Mięso	B	1,249	1,276	0,979	17,59	19,30	-1,71
Ryby i owoce morza	B	1,299	1,394	0,932	2,48	3,15	-0,67
Mleko	A	1,234	1,212	1,019	1,80	1,64	0,16
Jogurty	B	1,008	1,020	0,988	0,03	0,07	-0,04
Sery i twarogi	B	1,134	1,183	0,958	1,78	2,38	-0,60
Śmietana	B	1,413	1,417	0,998	1,17	1,18	-0,01
Jaja	A	1,296	1,285	1,008	1,89	1,83	0,06
Oleje i tłuszcze	A	1,379	1,322	1,043	4,41	3,84	0,57
Owoce	B	1,281	1,315	0,974	4,32	4,78	-0,46
Warzywa	B	1,233	1,325	0,931	6,43	8,64	-2,21
Cukier, dżem, miód, czekolada i wyroby cukiernicze	B	1,139	1,259	0,905	2,19	3,87	-1,68
Napoje bezalkoholowe							
Kawa	B	1,275	1,353	0,942	1,72	2,14	-0,42
Herbata	B	1,319	1,333	0,989	0,81	0,84	-0,03
Wody mineralne i źródlane	A	1,035	1,031	1,004	0,15	0,13	0,02
Soki owocowe i warzywne	E	0,944	0,795	1,187	-0,03	-0,12	0,09

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Budżety...* (2015), s. 132–134, 167–169.

Podsumowanie

Celem niniejszego artykułu była odpowiedź na pytanie, jaki wpływ na różnice w wartościach wydatków *per capita* na żywność i napoje bezalkoholowe w Polsce między gospodarstwami domowymi należącymi do różnych grup społeczno-ekonomicznych mają różnice w spożyciu w ujęciu ilościowym, a jaki – różnice w cenie. W artykule porównano średnią wartość spożycia, wielkość spożycia i cenę odnotowaną dla gospodarstw pracowników, rolników, pracujących na własny rachunek, emerytów oraz rencistów z odpowiednimi średnimi obliczonymi dla wszystkich gospodarstw domowych w kraju. Analizę przeprowadzono dla 16 wyodrębnionych kategorii asortymentowych. Na podstawie wyników zrealizowanego badania można wyciągnąć kilka interesujących wniosków, a mianowicie:

1. W przypadku gospodarstw domowych pracowników wartość spożycia *per capita*, wielkość spożycia *per capita* oraz ceny płacone za żywność i napoje bezalkoholowe są na poziomie zbliżonym do tego, jaki można uznać za przeciętny w Polsce, i prawidłowość ta dotyczy wszystkich 16 objętych badaniem kategorii asortymentowych.
2. W przypadku gospodarstw domowych rolników można zauważyć dużo niższą wartość spożycia jogurtów, serów i twarogów, owoców oraz napojów bezalkoholowych, co wynika nie tylko z mniejszego spożycia w ujęciu ilościowym, ale również z niższej ceny.
3. W gospodarstwach rolników konsumuje się wyjątkowo dużo jaj i jaja te mają wyższą cenę niż te nabywane przez gospodarstwa z pozostałych grup społeczno-ekonomicznych.
4. W gospodarstwach rolników spożywa się bardzo dużo mleka, cukru, dżemu, miodu, czekolady i wyrobów cukierniczych, ale wybierane są stosunkowo tańsze produkty.
5. Konsumowane przez gospodarstwa rolników warzywa są o wiele tańsze od tych spożywanych przez gospodarstwa z pozostałych grup społeczno-ekonomicznych.
6. W gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek pija się wyjątkowo dużo soków owocowych i warzywnych.
7. Herbata kupowana przez gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek jest wyraźnie droższa niż ta kupowana przez gospodarstwa z pozostałych grup społeczno-ekonomicznych.
8. W gospodarstwach pracujących na własny rachunek pija się relatywnie dużo wód mineralnych i źródlanych oraz wody te mają wyższą cenę.
9. W gospodarstwach domowych emerytów i rencistów bardzo duże jest spożycie *per capita* mięsa, ryb i owoców morza, mleka, śmietany, jaj, olejów i tłuszczu, owoców, warzyw, cukru, dżemu, miodu, czekolady i wyrobów cukierniczych, kawy oraz herbaty, natomiast bardzo mała jest konsumpcja soków owocowych i warzywnych.

W ramach podsumowania warto też zaznaczyć, że na różnice w wartości wydatków *per capita* między gospodarstwami domowymi pracowników, rolników, pracujących na własny rachunek oraz emerytów i rencistów wpływają głównie różnice w wielkości spożycia na osobę, natomiast dużo mniejsze znaczenie mają różnice w płaconej cenie.

Literatura

- Bednarski, L., Borowiecki, R., Duraj, J., Kurtys, E., Waśniewski, T., Wersty, B. (1998). *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*. Wrocław: Wyd. AE we Wrocławiu.
- Budżety gospodarstw domowych w 2014 r.* (2015). Warszawa: GUS.
- Gabrusewicz, W. (2007). *Podstawy analizy finansowej*. Warszawa: PWE.
- Gołębiowski, G., Tłaczała, A. (2009). *Analiza finansowa w teorii i w praktyce*. Warszawa: Difin.
- Grzenkiewicz, N., Kowalczyk, J., Kusak, A., Podgórski, Z. (2007). *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*. Warszawa: Wyd. Naukowe UW.
- Kaszubowski, J. (2004). *Wykorzystanie analizy ekonomicznej w zarządzaniu przedsiębiorstwem*. Gdańsk: Wyd. WSZ w Gdańsku.
- Matłoka, M., Wojcieszyn, B. (2008). *Matematyka z elementami zastosowań w ekonomii*. Poznań: Wyd. WSB w Poznaniu.
- Żwirbla, A. (2001). *Metody badawcze analizy ekonomicznej. Studium metodologiczne*. Włocławek: Wyd. WSH-E we Włocławku.
- Żwirbla, A. (2007). *Rozwój metod ilościowych analizy ekonomicznej*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.

FACTORS SHAPING EXPENDITURES ON FOOD AND NON-ALCOHOLIC BEVERAGES OF HOUSEHOLDS IN POLAND

Abstract

Expenditures on food and non-alcoholic beverages of households in Poland account for nearly 1/4 of total expenditures of these households and more than 1/4 of their expenditures on consumer goods and services. The aim of the article was to determine the influence of quantities and prices on the variation of households in terms of expenditures on food and non-alcoholic beverages. The causal analysis allowed to answer the question, how each factor affects the economic variable considered in four specified groups of households, namely, what is the direction and strength of the influence. To assess the impact of deviations of these factors on the deviation of the expenditures on food and non-alcoholic beverages the logarithmic method was used. The article showed that the differences in expenditures *per capita* between households of employees, farmers, self-employed, retirees and pensioners is influenced mainly by differences in the amount of consumption *per person*, while the differences in the price paid are much less important.

Translated by Anna Turczak

Keywords: expenditures on food and non-alcoholic beverages, socio-economic groups, causal analysis, logarithmic method

JEL Codes: C02, D12